

Foreningen
Grønlandske
Børn

Børnesamtaler
- helt konkret

Sådan fungerer
børnebisidning

Generthed
- strategi eller myte?

Børns stemmer

Børneinddragelse i socialsager

“Alle børn har ret til at blive hørt”, er holdningen hos Martha Lund Olsen, Naalakkersuisoq for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen.

Forord af Martha Lund Olsen

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Naalakkersuisut har besluttet at gøre 2016 til børnenes år for at sende et budskab om, at børns trivsel og velfærd er et fællesansvar, som forpligter hele samfundet. Vi skal gøre det bedre. Ikke kun politikere, embedsmænd, socialrådgivere osv., men hele samfundet. Derfor glæder det mig, at vi blandt andet har frivillige foreninger, der engagerer sig i børnepolitikken.

Jeg vil gerne takke Foreningen Grønlandske Børn for at sætte fokus på et vigtigt emne; nemlig børneinddragelse. I dag ved de fleste, at børn har rettigheder, vi skal respektere. Nogle rettigheder er særligt vigtige. Det gælder blandt andet artikel 12 i Børnekonventionen om børns ret til at blive hørt i sager, der vedrører dem.

Naalakkersuisut fremsætter på efterårssamlingen 2016 forslag til en lov om beskyttelse af børn. Her vil barnets ret til at blive inddraget blive fremhævet og begrundet. For i de senere år er det blevet mere og mere tydeligt, at det kan have alvorlige konsekvenser for børn, når sociale myndigheder ikke aktivt inddrager det enkelte barn i dets sag.

Men barnets ret til at blive hørt er ikke kun vigtig i sagsbehandlingen på det sociale område. Artikel

12 gælder også på et bredere niveau. Derfor ønsker Naalakkersuisut, at vi generelt skal blive bedre til at involvere børn i at lave politikker og indsatser på områder, der vedrører dem. Det kan fx være fritids- og skolepolitikker i kommunerne.

På landsplan er det værd at pege på Børnetalsmanden, som på den ene side har givet børn bedre mulighed for at klage, og på den anden side taler børnenes sag i offentligheden. NAKUUSA er et andet eksempel på, hvordan vi arbejder med børneinddragelse. I 2016 gennemfører NAKUUSA blandt andet projektet “Vores stemmer, vores hverdag”, der handler om at etablere børneråd i alle kommuner og rettighedsråd i alle landets folkeskoler.

Inddragelse af børn og unge kan have mange former. Jeg håber, at Foreningen Grønlandske Børn med dette magasin vil inspirere alle, der har med børn og unge at gøre, til at arbejde aktivt og kreativt med børneinddragelse. Det bidrager til bedre løsninger og beslutninger, når børn bliver hørt og inddraget i både små og store spørgsmål, der angår dem.

God læselyst.

© Foreningen Grønlandske Børn
"Børns stemmer" er udgivet af Foreningen Grønlandske Børn i efteråret 2016.
Yderligere eksemplarer fås ved henvendelse til fgb@fgb.dk.
Pris incl. forsendelse til Danmark eller Grønland: 50 kr.
Kontakt fgb@fgb.dk for særpris ved større bestillinger.
Web-udgave findes på www.fgb.dk/boernsstemmer

Tekst af: Kathrine Saxild og Sisse K. Ibsen
Grafisk design: Ivalu Risager
Redaktion og produktion i samarbejde med yellowdot.dk
Tryk: Grafisk Rådgivning
Fotos: Nicola Abraham, Helle Nørregaard og Henriette Dan Bonde

Vi gør opmærksom på, at alle
fotografier af børn er genbilleder
og ikke udtryk for fx mistvivl
hos specifikke individer.

Indhold

Forord	2
"Børnene har jo selv en viden ..."	4
Sådan fungerer Najorti-ordningen	6
Beretninger fra virkeligheden	8
Et barn har hundrede sprog	12
Er generthed en myte – eller en strategi?	15
"Børneinddragelsen ER i gang ..."	19
Børnesamtaler – helt konkret	20
8 gode råd	22

“Børnene har jo selv en viden ...”

Livlig debat opstod, da Puk Draiby (til højre) og Kirsten Bitsch mødtes til en samtale om børns ret til at blive hørt.

Najorti, et korps af voksne, som slår følge med børn og unge, der er i kontakt med kommunen, er etableret. Najortierne skal hjælpe børns egen viden frem og øge børnenes indflydelse i egen socialsag. Men hvorfor er det nødvendigt – og skal børn så bestemme alting selv? Foreningen Grønlandske Børns bestyrelsesformand Kirsten Bitsch og generalsekretær Puk Draiby mødtes til en samtale om netop det.

“Der er ikke noget, der er håbløst!” Den sætning gentager Kirsten Bitsch: “Der er ikke noget, der er håbløst! Det ved vi fra mange års konkret arbejde med konkrete børn.”

Kirsten Bitsch er bestyrelsesformand for Foreningen Grønlandske Børn og tegner derfor ngo'en sammen med generalsekretæren Puk Draiby. De mødtes

til en samtale om håb og især om de konkrete skridt, vi sammen kan tage for at forbedre og forandre situationen for udsatte børn og unge.

Både Kirsten Bitsch og Puk Draiby har været centrale i etableringen af det nye projekt Najorti; et korps af voksne, som bliver uddannet til at være ved børns side i deres møde med kommunen. Najortierne

skal hjælpe børn med at få en styrket stemme og give børn en bedre forståelse af, hvad der egentlig sker i deres sag, fx når kommunen beslutter, at deres nye hjem er et børnehjem. Foreningen Grønlandske Børn har etableret det nye najorti-korps i tæt samarbejde med den grønlandske børnerettighedsinstitution MIO – og i øvrigt også i samarbejde med en lang række myndigheder, andre organisationer og med økonomisk støtte fra flere sider.

“Hvis jeg ikke gør det her, hvem gør det så?”

“Vi kunne aldrig have gjort det alene”, slår Kirsten Bitsch fast. “Vi har lyttet og forsøger at komme med konkrete tiltag, som ændrer situationen.”

Puk Draiby supplerer: “Vi har egentlig længe været i gang med det, som nu er blevet til Najorti. For vi skulle finde en god måde at give børn en stemme i egne sager. Børnebisidderordningen Najorti blev vores svar. Det gode ved Najorti er, at det bygger på ressourcer, som i forvejen findes – vi styrker de ressourcer og sætter indsatsen i system. Vi sørger også for at danne netværk.”

Børn er ikke ufuldstændige voksne

Men hvorfor er et projekt som Najorti vigtigt i Grønland?

“Vi ved, at alt for mange børn og unge er på børnehjem uden at forstå, hvorfor de er havnet her. Og uden at ane, hvor længe de skal blive, og hvad der så skal ske. Det gavner ikke noget barn. Sådant en situation bliver til et svigt fra systemets side oveni det svigt, som barnet allerede har oplevet derhjemme”, siger Puk Draiby.

Kirsten Bitsch skyder ind: “Vores grundlæggende værdi er jo, at alle mennesker betyder noget, også

de svageste.” Hun fortsætter med at sige: “Det er selvfølgelig ikke et specielt problem kun i Grønland, at der mangler en respekt og interesse for, hvordan børn selv ser på deres egen situation. Det ser vi mange steder i verden. I Grønland er situationen så derudover den, at landet er ungt, og at der har været så meget andet at tage sig af end børnenes situation. Først skulle hjemmestyret etableres, siden selvstyret, mens de økonomiske udfordringer og de store forandringerne for fangersamfundene alt sammen også krævede opmærksomhed og var noget, man måtte tage fat i. Så måske har vi vænnet os til, at fokus ikke så meget var på børnenes – især de udsatte børns – vilkår. De blev ret usynlige.”

“Forældrerollen giver måske ikke sig selv så meget mere”, fortsætter Puk Draiby. “Der sker jo kolossale forandringer, ikke mindst i Grønland. Det er en stor forandring, at det i dag kræves, at forældre støtter deres børn i at få en uddannelse. Det er ikke let, hvis man fx aldrig selv har taget en uddannelse.”

Men børn er egne væsener og ligeværdige mennesker. Den sag er Kirsten Bitsch og Puk Draiby enige om. Så initiativer som Najorti må gerne være med til at flytte på, hvordan vi ser på børn. Og respekterer børn i stedet for at betragte dem som ufuldstændige voksne.

Skulder ved skulder

Hvordan er projekt Najorti så blevet modtaget?

Kirsten Bitsch: “Man kunne muligvis frygte, at fx kommunernes sagsbehandlere ville opfatte Najorti som en kritik af deres indsats. Hvad projektet bestemte ikke er. Så heldigvis er projektet blevet taget virkelig godt imod.”

Mange samarbejder om Najorti-korpset

Projektet Najorti er et samarbejde mellem børnerettighedsorganisationen MIO og Foreningen Grønlandske Børn: Der er etableret korps af børnebisiddere i Nuuk, Maniitsoq og Sisimiut.

Projektet er støttet af Oak Foundation Denmark og har en

lang række samarbejdspartnere: Retshjælpen IKiU, Den Centrale Rådgivningsenhed, PiSiu, Grønlands Politi, Børns Vilkår, Kommuneqarfik Sermersooq, Meeqqat Ikiortigit (Red Barnet Grønland), Familieområdet, Qeqqata Kommunia (Ilaqutariinnermut immik-

koortortaqaarfik) Familiecenteret i Maniitsoq (Ilaqutariinnut ineriartorfik Maniitsoq) og Ilisimatuaarfik; Samfund, Økonomi & Journalistik, (Inuiaqatigiilerinermik, aningaasaqarnermik tusagassiornermillu).

Puk Draiby skyder ind: “Ja, Najorti er jo netop en støtte til sagsbehandlernes arbejde. Najorti hjælper barnet med at få en stemme fx på netværksmøder, hvor der kan være mange parter til stede. Det betyder, at sagsbehandleren i højere grad kan lægge sin energi i, at der kommer et godt resultat ud af mødet. Så najortier skulle gerne blive en konkret lettelse i en situation, hvor hver sagsbehandler ofte har for mange sager at tage sig af.”

Kirsten Bitsch overtager ordet: “Det bliver aldrig Foreningen Grønlandske Børns stil at pege fingre. Vi vil i stedet stå skulder ved skulder med andre, som arbejder på at løse de konkrete udfordringer. Vi skal lytte og spørge og derefter handle. Det drejer sig om at skabe tillid, for herigennem at blive forandrings-skabende ind i det enkelte barns liv. Vi skal selvfølgelig

lig se problemerne i øjnene, som de er. Men også slå fast, at der er håb.”

Hvilke udfordringer ser I for det nye korps?

“Der er adskillige vigtige udfordringer. Undersøgelser viser, at cirka 70 procent af de grønlandske børn har det glimrende. Men gruppen af de, som møder omsorgssvigt, er stor. Så det bliver en udfordring at give alle børn, der har brug for det, muligheden for at få en najorti. Det samme er geografien, selvfølgelig. Vi forsøger at overkomme den udfordring ved at arbejde med en fælles digital platform”, siger Puk Draiby og fortsætter: “Det kan også blive en udfordring for najortierne, at kommunikationen i Grønland ikke altid er så verbal. Af og til klarer man sig med en rynke på næsen eller løftede øjenbryn. Traditionelt har det været velset at udtrykke sig kortfattet.”

Sådan fungerer Najorti-ordningen

Børn med problemer kan kontakte MIO via MIO's chat eller sms-rådgivning. Også sagsbehandlere og andre voksne, som er i kontakt med et barn, kan hjælpe et barn eller en ung med at få en najorti hos MIO.

MIO's bisidderkonsulent finder den rette najorti til barnet. Præsenterer sagen for ham eller hende og aftaler, at najorti må kontakte barnet eller den unge. Najortier har forskellig baggrund, men har alle et kursusforløb bag sig og får løn for opgaven.

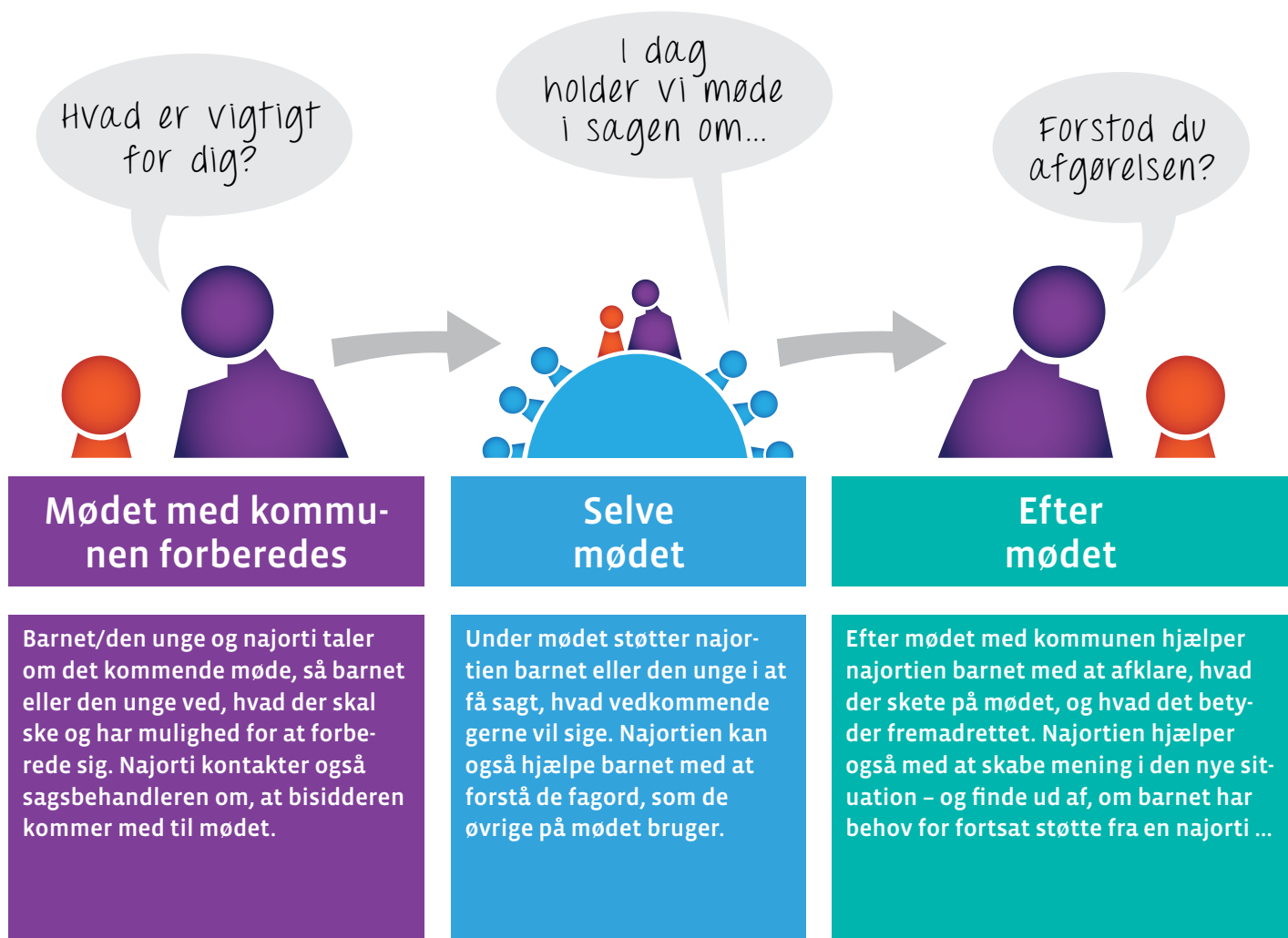
Her bryder Kirsten Bitsch ind: "Så vores najortier skal hjælpe børnene til at få sat sprog på! Få hjælp til at formulere det, som er svært at formulere! Det er vigtigt – og også nødvendigt for at få den rigtige hjælp!"

Kirsten Bitsch og Puk Draiby er derudover enige om, at det også er en udfordring, at Grønland mangler uddannede sagsbehandlere. "Det er klart, at når vi har en børnesag, som skal sagsbehandles, så er det en udfordring, hvis en kommune over længere tid ikke har bemanding nok", som Puk Draiby formulerer det. "At sætte fokus på, hvordan vi bliver bedre til at inddrage børnenes egen stemmer, er også en måde at gøre sagsbehandlingen bedre, også der hvor kommunen har en udfordring med at skaffe uddannede sagsbehandlere" fortsætter Puk Draiby.

Så skal børn nu bestemme det hele selv?

"Lad os lige tage den! For nej, selvfølgelig ikke; det bliver slet ikke aktuelt. Børn skal ikke selv tage beslutning fx, om de skal bo på børnehjem. Det er stadig de voksnes, kommunens, ansvar at træffe beslutninger. Ikke mindst fordi de her børn typisk har stået med alt for mange beslutninger og alt for meget ansvar selv allerede", siger Kirsten Bitsch, mens Puk Draiby fortsætter: "Men børnene har en viden og erfaring, som vil gøre kommunerne i stand til at træffe beslutninger på et meget bedre grundlag. Ikke mindst skal børnene forstå og acceptere, hvad der skal ske med dem i fremtiden. Så kan de bruge mindre energi på uvished og på at være vrede. Og på den måde få tid til at være børn." ■

En najorti er en person, som slår følge med et barn før, under og efter et møde med kommunen, hvor der træffes beslutninger om barnets fremtid.

Beretninger fra At stå alene...

Eerli er vokset op dels i Grønland og dels i Danmark. Han er født i Nanortalik og har boet i Aappilattoq og i Qaqortoq. Da han var 13 år, flyttede han med sin mor og lillebror til Aalborg. I dag bor han i Nuuk og læser til datatekniker med speciale i infrastruktur. Eerli er desuden fodboldtræner og frivillig i Foreningen Grønlandske Børn.

“Jeg er altid klar til at skulle videre”

Da Eerli i en alder af 24 flyttede fra Aalborg til Nuuk for at uddanne sig, var hans eneste oppakning en taske med tøj og hans guitar. Eerli er med hans egne ord omstillingsklar, altid klar til at flytte videre til næste destination. Det lærte Eerli allerede som barn. Eerli voksede op med sin lillebror og en mor, der drak meget, og Eerli blev adskillige gange anbragt hos pleje- og aflastningsfamilier. Faktisk så mange gange at han ikke har tal på dem.

“Jeg levede mit liv mellem en konstant rejsen frem og tilbage mellem min mor og forskellige plejefamilier. Første gang jeg kan huske, jeg blev anbragt var jeg 8-10 år. Der havde været slåskamp i min familie, min familie var taget på druk, og min mor var endt på hospitalet. Så kontaktede politiet de sociale myndigheder, og vi blev sendt over til en anden familie i nogle dage, indtil der var kommet

virkeligheden

At stå alene er en velkendt følelse for mange udsatte børn. Men hvordan opleves det, når de voksne svigter eller ikke er der? Og hvordan oplever børn egentlig situationen, når kommunen bliver nødt til at blive inddraget og træffe beslutningerne? Det har vi spurgt de nu voksne mænd, Kajpeter og Eerli om. De er begge vokset op i udsatte familier. Vi har også talt med projektleder fra Foreningen Grønlandske Børn, David Randa.

lidt ro på derhjemme”, fortæller Eerli. Men episoden med vold og druk var ikke den eneste. Roen indfandt sig kun i kortere tid, så var den gal igen, og Eerli og hans lillebror blev anbragt adskillige gange hos pleje og -aflastningsfamilier, der for kortere eller længere perioder tog sig af drengene.

“Vi følte, vi svigtede”

“Det var meget kaotisk at skulle omstille sig hele tiden, og vi vidste aldrig, hvor vi skulle hen og hvor længe, vi skulle være der. Jeg kan huske, at jeg som regel tænkte, at jeg bare ville hjem igen, men efter et par dage, kunne jeg godt mærke, at der var en anden ro i de familier, hvor vi blev anbragt. Så fik jeg jo lyst til at blive længere”, siger Eerli og tænker tilbage på en af de første gange, han blev anbragt sammen med sin lillebror og efter en uge kom hjem til deres mor igen. “Jeg kan huske, at min mor sagde, at hun havde troet, at vi ville løbe hjem igen. Så følte vi, at vi havde svigtet, fordi vi i virkeligheden havde nydt den ro og stabilitet, der var i den anden familie”.

“Vi holdt kæft”

Men selvom Eerli kan mindes følelsen af ro, så er en del fra de kaotiske år væk: “Jeg har fortrængt meget, men jeg husker den stress og uro, der altid var. Pludselig skulle vi et andet sted hen. Der var aldrig nogen, der satte sig ned og forklarede mig, hvad der skulle ske. Jeg vidste kun dét min mor fortalte mig, og det var ikke ret meget, min mor er en meget lukket person, og hun siger ikke så meget, når hun er ædru.” Tavsheden var ikke kun morens, men også Eerlis værn mod den kommune, som han tidligt lærte, man skulle tage sig i agt for: “Min mor og andre forældre fra byen holdt sammen og havde et fælles syn på

kommunen og sagsbehandlerne som nogen, der tog børn fra deres familier. Sagsbehandlere var skurke, det var sådan de så dem, og det smittede selvfølgelig af på os børn. Vi holdt simpelthen kæft, hvis nogen spurgte os, hvordan vi havde det”.

Der var ingen plan

Eerlis fornemmelse er, at sagsbehandlerne ikke havde nogen overordnet plan for, hvordan de kunne hjælpe Eerli, hans lillebror og deres mor. I stedet kom forløbet til at føles meget formelt og som en sag, der skulle afvikles.

“Jeg tror, der var mange nødløsninger og sagsbehandlere, der ville have sagen ud af deres hænder. Jeg ved jo i dag, at de nok har haft mange sager, og jeg forstår, at det både er tidskrævende og hårdt, hvis man som sagsbehandler skal lægge hjerte og sjæl i alle de mennesker, man møder. Men faktum er, at der ikke blev fundet nogle permanente holdbare løsninger, hverken for os børn eller min mor”.

“Jeg havde brug for en forklaring”

Selvom Eerlis forståelse for sagsbehandleres arbejdsbetingelser og arbejdspress rækker langt, er der dog én ting, han har svært ved at forstå:

“Én ting der havde betydet rigtig meget for mig dengang var, hvis nogen havde sat sig ned og fortalt mig, hvorfor jeg skulle væk hjemmefra. Inderst inde vidste jeg det jo nok godt, men som barn har man brug for at nogen sætter ord på, så man får forklaret og forstår, at de vilkår, man lever under ikke er rimelige. På en måde ville det have frataget mig ansvaret for al det kaos, jeg befandt mig i. Jeg tror, at alle børn føler et ansvar og en loyalitet overfor deres forældre, uanset hvor meget, de svigter”. ■

”Den dag besluttede jeg, at jeg ville klare mig selv”

Som 15-årig mistede Kajpeter Heinrich sin mor. Hans storebror overtog forældremyndigheden, og Kajpeter flyttede fra sin fødeby Nuuk til Sisimiut, hvor broren boede med sin familie. De næste år blev hårde, og Kajpeter havde følelsen af at stå meget alene i en tid, hvor store omvæltninger prægede hans liv.

I dag er Kajpeter 28 år og er bosiddende i Nuuk. Han arbejder som Kateket i Præstegældet Nuuk og er lige blevet optaget på teologistudiet. Kajpeter er et meget troende menneske. Med Gud ved sin side er han ikke alene. Følelsen af at stå alene kender Kajpeter ellers alt for godt. Da Kajpeter var 15 år, døde hans mor af kræft. Kajpeter var den yngste af fem søskende, og da han ikke havde meget kontakt til sin far, besluttede kredsretten, at Kajpeters ældste storebror på 32 skulle have forældremyndigheden. Den beslutning havde Kajpeters mor ønsket sig, før hun døde, og sådan blev det. Beslutningen om overdragelsen af forældremyndigheden til broren, betød at Kajpeter måtte flytte fra Nuuk til Sisimiut.

Sisimiut var en anden verden

Kajpeter husker ikke, at nogen snakkede med ham om eller forberedte ham på flytningen. Men han husker, at han var bekymret for at forlade alt det, han kendte i Nuuk. ”Jeg tænkte meget over, hvordan jeg kunne bevare mine venskaber i Nuuk. Jeg havde svært ved at forestille mig livet i Sisimiut”. Mødet med Sisimiut blev da også mødet med det, Kajpeter kalder ”en helt anden verden”. Kajpeter fandt aldrig rigtigt sine ben hos broren i Sisimiut, og savnet af Nuuk og ønsket om at være, hvor hans mor var begravet, gjorde, at han et halvt år efter besluttede at flytte tilbage til Nuuk.

Sagen følger ikke barnet, men...

”Fordi min bror var i Sisimiut, var min sag også i Sisimiut. Sagen følger den, der har forældremyndigheden. Den besked fik jeg en dag nede på kommunkontoret. Jeg var ankommet til Nuuk og havde været der i 14 dage, da jeg tog ned på kommunen med

min grandkusine. De kunne simpelt hen ikke hjælpe mig med mindre, jeg tog tilbage til Sisimiut. Det var beskeden”, fortæller Kaj Peter.

“Jeg tog en beslutning”

Kajpeter manglede indsigt og viden om, hvilke muligheder han havde som ungt menneske - langt væk fra den bror, der havde forældremyndigheden. Følelsen af at blive ladt i stikken var ikke til at tage fejl af: “Jeg havde brug for nogen, der kunne støtte og vejlede

mig, nogen der kunne tage ansvar. Jeg oplevede, at min mors død gav mig en følelse af at være fortabt og alene. Den følelse havde jeg også den dag oppe på kommunkontoret i Nuuk”, fortæller Kajpeter, som husker, at han tog en skelsættende beslutning efter mødet med kommunen: “Da jeg gik fra kommunkontoret den dag, besluttede jeg, at jeg ville klare mig selv”, siger Kajpeter og tilføjer: “Mit liv i dag er min egen fortjeneste”. ■

David Randa, du er FGB's projektleder for Najorti i Nuuk. Hvad tænker du, når du læser Kajpeters og Eerlis historier?

“Først vil jeg sige, at vi selvfølgelig ikke kender alle aspekter af sagerne, og jeg er ikke interesseret i at pege fingre af fortidens sagsbehandling. Når det er sagt, så slår det mig, at både Eerli og Kajpeter efterlyser ordentlig information og voksne, som kan og vil tage ansvar for de løsninger, der kommer ud af sagsbehandlingen. Drengene har en oplevelse af ikke at være blevet inddraget, og den oplevelse skal vi tage alvorligt.”

Tænker du, at en najorti kunne have gjort en forskel?

“En najorti kan ikke ændre det faktuelte forfærdelige, at en forælder dør eller, at en forælder, trods alle gode intentioner, ikke er i stand til at tage sig af sine børn. Men når vi er nået dertil, hvor kommunen er nødt til at gå ind i sagen og finde et andet opholdssted til barnet eller den unge, så

er najortien en garant for, at der er fokus på barnets behov og barnets bedste. En najorti kan hjælpe barnet med at sætte ord på og overveje de forskellige løsninger. En najorti kan insistere på, at der kommer informationer i børnehøjde og kan spørge ind til, hvad der er det vigtigste i barnets eller i den unges liv. Det er simpelthen afgørende for barnets trivsel og kvaliteten af de beslutninger, de voksne træffer for barnets liv. Så ja, jeg tror en Najorti ville have gjort en betydelig forskel – også i Kajpeters og Eerlis tilfælde.”

Både Kajpeter og Eerli har det jo godt i dag med gode jobs og gode aktiviteter i livet. Så i det lys gik det vel fint også uden den Najorti-ordning, som ikke eksisterede, da de to var teenagere og havde brug for hjælp?

“Kajpeter og Eerli er begge eksempler på nogle, der klarede sig på trods. Vi kunne have fortalt mange andre historier, som ikke ender lige så lykkeligt. Alt for

mange unge figurerer i misbrugs- og selvmordsstatistikker og får aldrig gode voksertilværelser. Og alt for mange børn og unge får ikke muligheden for eller redskaberne til at opnå indflydelse på deres egne liv. Najorti er ikke et redskab, der kan løfte alle sager og kan ikke alene vende billedet. Der skal en samlet indsats til. Det gælder også ude på institutionerne og i plejefamilierne og alle de steder, der er i kontakt med udsatte børn. Vi skal blive bedre til at lytte til børn og unge, og vi skal hjælpe dem til at blive aktive i, og få indflydelse på, deres egne liv. Det kræver voksne, der er parate til at tage et ansvar. Najorti er én måde, hvorpå vi som voksne kan tage det ansvar, vi har, alvorligt.” ■

Et barn har hundrede sprog

Hvordan er det, man inddrager et barn, hvis barnet ikke har alder og ord til at formulere ønsker og behov – og er dét at lytte til et barn, noget man kan lære? Vi har taget en snak med en af verdens førende børneforskere Hanne Warming om at inddrage børn i deres egne socialsager og det, hun kalder “kunsten at lytte til børns hundrede sprog”.

I september 2016 udkom *Håndbog i børneinddragelse*. Bogen præsenterer Børnerådet i Danmarks bud på, hvordan man praktiserer god inddragelse, og så rummer den et helt kapitel skrevet af Hanne Warming.

“Det handler om vores børnesyn”, siger Hanne Warming på spørgsmålet om, hvordan man kan inddrage børn. Børn har ikke den samme levede erfaring og forståelse for sammenhænge og konsekvenser, som voksne har, eller i hvert fald burde have. Alligevel mener Hanne Warming, at vi skal lytte og inddrage på en meget mere ligeværdig måde, end vi gør i dag. Hanne Warming forklarer: “Vi har det, jeg kalder et ambivalent, modsætningsfyldt børnesyn. Det betyder, at vi ser på barndommen og børn som en særlig gruppe med helt særlige vilkår og forudsætninger. Man kan sige, at der i vores børnesyn er indbygget en magtrelation, som vi, som de overlegne voksne, skal forvalte”.

Hanne Warming peger på, at der hersker en forståelse af, at børn skal have ’beskyttelsesrettigheder’, men vi mener ikke, at børn skal nyde helt de samme rettigheder som voksne. “Det mener jeg

simpelt hen ikke er den rigtige måde at se på børn”, siger Hanne Warming.

Ligeværdige medspillere

“Jeg mener i stedet, at vi skal forstå børn som ligeværdige medspillere – i det hele taget, men især i socialt og pædagogisk arbejde, hvor jeg gang på gang har erfaret, at netop den anerkendende inddragelse af børnenes egne oplevelser, synspunkter,

bekymringer og visioner er helt afgørende for, at den pædagogiske og sociale indsats kan gøre en positiv forskel i børnenes liv”.

Hanne Warming vurderer, at der er flere ting, der er afgørende for, at vi kan møde børn som ’ligeværdige medspillere’. Vi skal blandt andet møde børnene med nysgerrighed og ydmyghed. Og vi skal møde dem med tillid – tillid til, at de ved noget, vi ikke ved. Og vi ved noget, de ikke ved. Som Hanne Warming siger: “Vi er ikke nødvendigvis enige, vi skal samarbejde”.

Men skal vi ikke beskytte børnene? Er der ikke grænser for, hvad børn kan og skal tage stilling til?

”Måden, man inddrager børn og måden, man spørger ind til børnenes synspunkter, er selvfølgelig afhængig af barnets modenhed og alder og personlighed i øvrigt. Et lille barn er eksempelvis ikke i stand til at sætte ord på hans eller hendes situation eller reflektere over mulige fremtidsscener. Man kan altså ikke bede et tre-årigt barn forholde sig til beslutningen om en eventuel anbringelse”.

At lytte er at anerkende

Hanne Warming mener dog godt, at man kan inddrage et barn, selv hvis det er så lille, at man ikke kan spørge barnet, hvad barnet selv ønsker:

“Man må træne sig til at have redskaber til at tilgodese børns forskellige måder at udtrykke sig på, og med samvær med barnet og de rigtige redskaber, kan den voksne bestræbe sig på at sætte sig i barnets sted. Man kan altså godt inddrage selv et lille barns perspektiv, og når vi inddrager og lytter, så anerkender vi barnet og viser det, at det er værdsat. Det i sig selv bidrager til livskvalitet og udvikling af selvværd. Jeg plejer at sige, at børn har hundrede sprog, og det er en kunst at lytte til dem og inddrage deres perspektiver, ligeværdigt og anerkendende”.

Hanne Warming understreger, at dét med at inddrage på en anerkendende og ligeværdig måde ikke er noget, man kan læse sig til:

“Det er ikke bare en metode, som man kan læse op i en lærebog, det er også en attitude og en grundlæggende etik, og det forudsætter en tro på, at børnene rent faktisk har noget at bidrage med, og at man forpligter sig på en solidaritet med børnenes perspektiv”.

Hvis børn har belastende og smertefulde oplevelser med sig, skal man ikke passe på med at ruske op i netop sådanne oplevelser?

“Det kan være smertefuldt for barnet at huske og snakke om oplevelser med overgreb, svigt, savn og nedværdigelse, eller hvis de befinder sig i et konfliktfelt. Det er dog alligevel min erfaring at, mange børn og unge oplever det som aflastende at få lov til at snakke om deres oplevelser med en neutral og anerkendende samtalepartner. De får det faktisk bedre bagefter”.

Vi må ikke fravælge det svære

Hanne Warming mener dog, at det er helt naturligt, at man som voksen gerne vil beskytte barnet: “Berøringsangsten er forståelig og menneskelig, men den kan også komme til at spænde ben for den bedste behandling af barnets sag. Hvis man af respekt for barnet, eller fordi man selv er usikker på, hvordan man skal takle situationen, fravælger at samtale om de svære emner, risikerer man, at det måske allervigtigste forsvinder ud af samtalen. Dermed mister man også barnets perspektiv på et eventuelt beslutningsgrundlag. Der er altså god grund til at tale med barnet og den unge om det, som kan være allersværest”. ■

Hanne Warming er cand. scient. soc. og professor i socialvidenskab ved Roskilde Universitet. Hun er tidligere medlem af Børnerådet og pt. leder af forskningsgruppen *Changing Societies: Citizenship, Participation and Power*. Hanne Warming har skrevet en række bøger og artikler om børns hverdagsliv, udsatte børn og børnesamtaler.

Er generthed en – eller en **myte** strategi?

Generthed og ulysten til at tale højt kan dukke op i mange situationer. Men er generthed noget, vi lærer eller noget, vi er født med? Og er generthed et kulturelt træk og et aspekt, man bare må leve med? Pædagogisk antropolog Rune Bundgaard har kigget på de spørgsmål i sit arbejde med grønlandske unge.

“... For når jeg kan klare det, så kan alle jo klare det... Når den lille generte pige kan klare det, kan alle jo klare det”. Sådan siger Nivi, en gymnasieelev fra 2. g., i dokumentarfilmen *Matup Tunuani (Bag døren)* fra 2015. En film, som blev produceret af Rune Bundgaard for at forberede kommende elever på kollegie- og studielivet.

Rune Bundgaard er tidligere efterskolelærer i Qasigiannuit og derudover pædagogisk antropolog, som har kigget på grønlandsk ungdomsliv. Han har en idé om, hvad gymnasiepigens Nivi henviser til. “At forstå sig selv som genert giver et stort ekko i Grønland”, siger han og fortsætter: “Jeg har oplevet fortællingen om den tavse, tilbageholdende og generte grønlander i mange andre kontekster, lige fra konferencer og forskning til hverdagsliv rundt om på kysten. Historien gentages hver eneste dag – både direkte og indirekte.”

To fortællinger om generthed

Ifølge Rune Bundgaard har vi to dominerende fortællinger om generthed. Den ene sætter individet i centrum og ser generthed som et individuelt problem – noget, som den enkelte bærer med sig fra situation til situation, og noget, som skal bekæmpes. Denne individorienterede position er typisk i den vestlige verden. “Prøv engang at søge på begrebet på Saxo eller Amazon. Alt, hvad du vil finde, er et væld af selvhjælpsbøger, der kan hjælpe dig til at overvinde din generthed”, lyder det fra antropologen.

I den anden position ses genertheden og tilbageholdenheden som noget særligt grønlandsk – et kulturelt fænomen. Genertheden omtales som noget, der gennem opdragelsen er givet videre gennem generationer. De typiske forklaringer er, at lydighed og tavshed ses som et ideal, eller at man ikke ønsker at skille sig for meget ud i de små samfund.

“Noget af det, jeg fik øje på ved at følge med i de unges liv, var, at de to fortællinger lod til at være så stærke, at de påvirkede interaktionen i klassen. Lærerne talte om eleverne som generte og tilbageholdende – og eleverne fortalte mig samtidig, at alvoren i skolen gjorde dem generte. Fortællingen om de generte elever er blevet en selvfølge, som ingen spørger til. Den er blevet en del af både pædagogikken, didaktikken og den måde, man er sammen på”, siger Rune Bundgaard og fortsætter: “Det, at man viser sig som genert, kan af den grund også give en ubevidst strategisk platform at stå på.”

Generthed i det sociale spil

Rune Bundgaard har som lærer og antropolog gennem måneder studeret unges liv, både i gymnasiet og hjemme på kollegiet. “Det slog mig, når jeg befandt mig i klasse-lokalet, at det lod til, at lærerne stillede spørgsmål, som de ikke forventede svar på. Det virkede til, at ideen om den tilbageholdende og generte elev også havde sat sig i lærerens forventninger. Det samme kom til udtryk, når eleverne skulle holde oplæg. Her blev generthed et tema, man talte om, og

Rune Bundgaard er efterskolelærer, pædagogisk antropolog og dokumentarfilmsinstruktør. I 2009 var han med til at starte Efterskole Villads Villadsen i Qasigiannuit. Siden har han i firmaet Vidvinkel, i samarbejde med Martin Svinkløv, bl.a. skabt de to dokumentarfilm *Arfernat* og *Matup Tunuani*.

generthedens kendetegn – blikke i bordet, røde kinder og stilhed i klassen – kunne ofte fornemmes”, siger Rune Bundgaard, som vurderer, at genertheden i denne situation spiller på fortællingen om noget “særligt grønlandsk”, som lærerne ikke helt ved, hvordan de skal tackle. På den anden side står jo skolens mål, som dikterer, at eleverne skal lære at holde oplæg.

“Mine oplevelse af generthed var anderledes, når jeg besøgte kollegierne. Her er der helt andre kommunikationsformer end i klassen. De unge går oftest hen til hinanden, når de taler sammen. Der bliver grinet meget, og man snakker mere ugenert og afslappet. Der er ikke som sådan stille – og da slet ikke fredag eftermiddag – men talen er ofte lavmælt sammenlignet med klasserummet. De unge afbryder desuden sjældent hinanden og en del kommunikation foregår naturligvis gennem tavs mimik som hævede øjenbryn eller rynken på næsen”.

Alt i alt mener Rune Bundgaard, at når unge viser sig som generte, handler det også om at tage et kulturelt træk på sig. “I det sociale spil i klassen – og i et hav af andre situationer – giver ‘generthedskortet’ et helt særligt strategisk manøvrerum. Det spiller på noget, som alle kender. Det spiller på fortællinger, der er skabt og holdt ved lige gennem mange år. Læreren kender dem. Eleverne kender dem. Og begge parter ved, at den anden part kender dem. Så på den måde kan lærere og elever komme til at låse hinanden fast i bestemte roller og fortællinger”.

Tålmodig kommunikation

Rune Bundgaard medgiver gerne, at: “Det formentlig er sådan, at der er mindre tale og mere tålmodighed i kommunikationen i Grønland, end mange andre steder i verden. Men man er ikke genert, fordi man er grønlander.

Nogen er, andre er overhovedet ikke. Det er ikke en essens, der ligger i grønlandere. Det er muligt, at nogle ofte tyr til genertheden, fordi de er opvokset i en særlig kultur, opdraget på en bestemt måde eller har erfaret, at det giver mening. Men vi må passe på, at vi ikke parkerer, men i stedet udvikler pædagogikken og didaktikken, så den kan hjælpe til at give børn og unge en stemme på de rigtige præmisser”.

“Er genertheden mere en myte end et karakteristika for grønlandere? Og er generthed noget, der opstår i det sociale møde og som har strategiske muligheder indbygget i sig? Hvis vi stiller sådanne spørgsmål, kan vi også få fokus på det sociale spil, som genertheden indgår i. Herved kan vi så forhåbentlig også få blik for – og måske ændre – de kulturelle stereotyper og fortællinger, som vi fastlåser børn og unge i?”, slutter Rune Bundgaard. ■

Børnetalsmand Aviâja Egede Lyng:

”Børneinddragelsen ER i gang ...”

Arbejdet med børneinddragelse er på mange måder et kulturskifte i Grønland. Ikke fordi det er noget nyt for os at inddrage børn. Hvor det tidligere var familiestrukturen, der bandt kulturen sammen og børn helt naturligt blev inddraget helt naturligt i familiens aktiviteter, så vakler vi måske lidt nu: Hvordan skal vi så gøre det? Der opstår en tvivl og en modstand i befolkningen, og mange stiller spørgsmålet: Skal børn nu til at bestemme? Og det skal børn selvfølgelig ikke. Inddragelse betyder, at vi lytter til barnet og tager barnets stemme alvorligt – ikke at vi overlader beslutningsretten til barnet.

Jeg tror, vi har brug for at snakke sammen i det grønlandske samfund om, hvad børneinddragelse er for en størrelse. Vi har brug for at smage på ordet og overkomme de barrierer, der er forbundet med at skulle implementere noget nyt – for det er noget nyt, dét der med at børn nu skal have plads til at have en masse meninger. Vi mangler simpelt hen et fælles sprog en fælles forståelse af, hvad børneinddragelse er for noget.

Det er vigtigt, at vi husker og tager hensyn til, at Grønland internt har forskellige kulturer. Vi skal tilpasse og justere inddragelsen efter kulturen og situationen. Det kan være at måden at inddrage på fungerer fint et sted, men ikke et andet. Noget der virker i Maniitsoq virker måske ikke i Paamiut. Det betyder, at inddragelsen må tage afsæt lokalt.

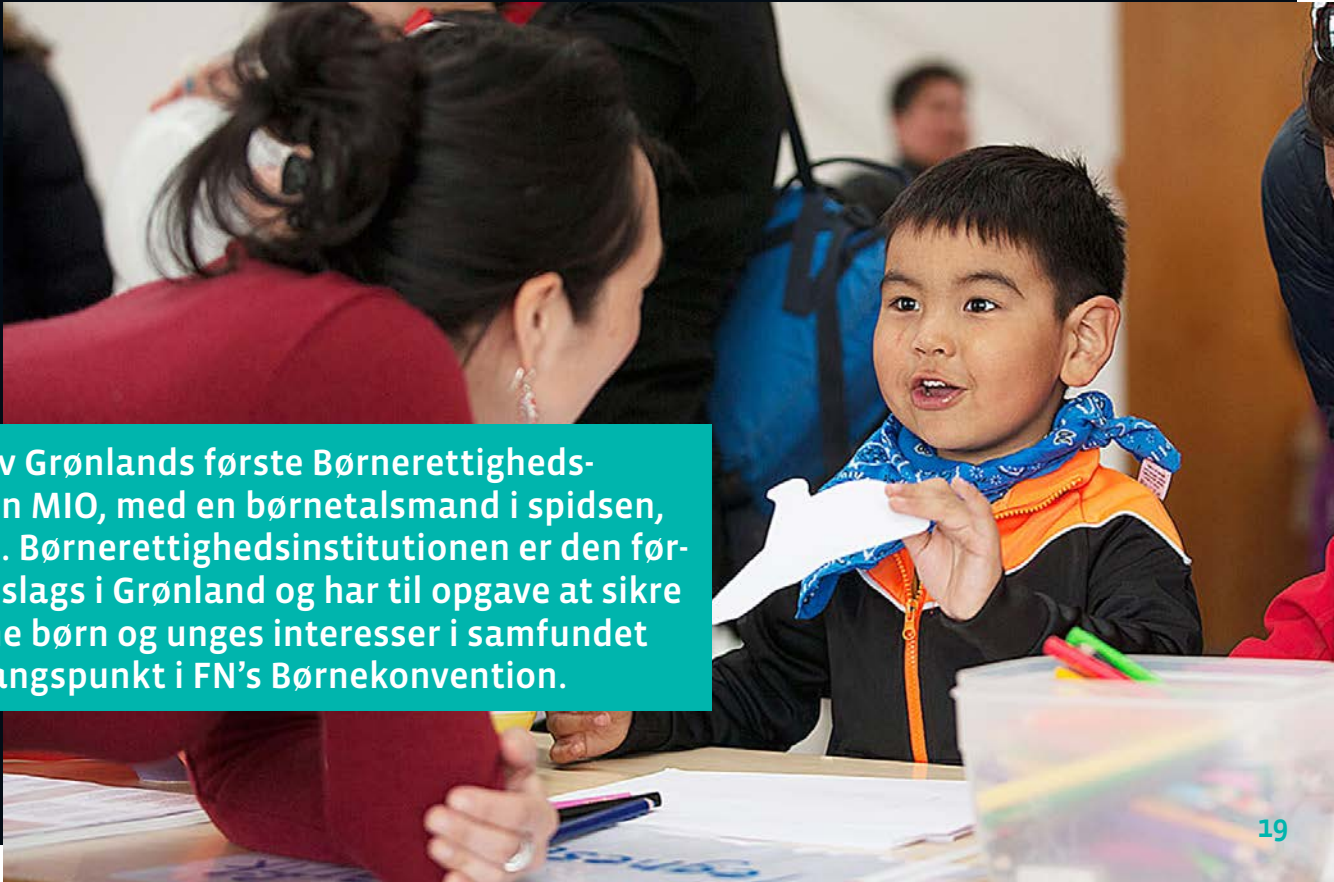

Det faktum, at Grønland har underskrevet børnekonventionen, har betydet et fokus på, at børn er borgere med rettigheder med ret til at blive hørt og inddraget. Det er en positiv udvikling, som vi skal værne om. Jeg oplever en politisk velvilje og opmærksomhed. Det er et godt og lovende tegn på, at børneinddragelse ikke længere bare er noget vi snakker om, men noget som er begyndt at ske.

Vi skal blive meget bedre til at lytte til barnet og ikke bare vurdere selv, hvad vi mener, der ville være godt for barnet. Når vi forfalder til det, så tager vi simpelt hen ikke børns ret til at blive hørt alvorligt.

Vi må ikke glemme de stille børn. Det er så meget nemmere at lytte til de børn, der har den højeste stemme. Men de børn, der stiller sig frem og siger deres mening højt, er ikke repræsentative for alle Grønlands børn. Det er en vigtig opgave at få skabt plads til inddragelse af de stille børn.

Najorti-ordningen, som MIO og Foreningen Grønlandske Børn er fælles om, er en indsats, der er forankret lokalt. Barnets najorti er tæt på barnet og kender kulturen og omstændighederne omkring barnet. På den måde kan barnets najorti finde præcis den inddragelsesmetode, som virker for det enkelte barn. Den lokale forankring og den individuelle tilgang er Najorti-projektets enorme styrke.

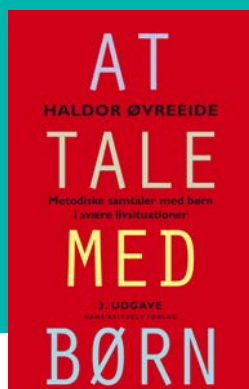
I 2012 blev Grønlands første Børnerettighedsinstitution MIO, med en børnetalsmand i spidsen, etableret. Børnerettighedsinstitutionen er den første af sin slags i Grønland og har til opgave at sikre og fremme børn og unges interesser i samfundet med udgangspunkt i FN's Børnekonvention.

Børnesamtaler – helt konkret

For at inddrage børnene skal vi lytte til dem og give deres stemme vægt. Men hvad er præmisserne for den gode samtale med et barn, og hvordan gør vi helt konkret? Vi har spurgt forkvinde for socialrådgiverforeningen NIISIP, Sara Abelsen om netop det.

Sara Abelsen anbefaler bogen *At tale med børn – metodiske samtaler med børn i svære livssituationer*. Den er skrevet af Haldor Øvreeide og udgivet i 2009.

Hvad er det vigtigste i en samtale med et barn?

“Det vigtigste er at forstå og sætte sig ind i barnets perspektiv. Det er vigtigt at komme hele vejen rundt om barnet. Det betyder også, at jeg snakker med barnets netværk. Det er vigtigt for at få en dyb forståelse af barnets problemstillinger.

Barnet skal føle sig forstået i sin situation. Forstået og hørt. Jeg er også opmærksom på, at de voksne omkring barnet måske har én idé om, hvad barnet skal snakke om. Barnet kan have en anden. Jeg taler med barnet om dét, barnet har lyst til at tale om. Det er en måde at respektere barnet og understøtte barnets behov.

Jeg snakker blandt andet også med barnet om, hvad hans eller hendes interesser er, og hvad han eller hun er god til. De gode ting og de svære ting skal balanceres. Det tænker jeg over i samtaleforløbet.”

Hvordan skaber vi tillid?

“I et samtalerum med barnet forsøger jeg at skabe tillid ved blandt andet at være åben og ærlig overfor barnet. Jeg fortæller barnet, hvordan samtalerne forgår, og hvad der skal ske, og hvad der er formålet med samtalen. Jeg fortæller også, at jeg har tavshedspligt, og om at jeg i nogle tilfælde må fortælle ting videre, hvis jeg vurderer, at det er vigtigt for barnets trivsel. Jeg er ikke den, der træffer beslutninger, men jeg samarbejder med nogen, der gør. Det fortæller jeg barnet.

Jeg tror, på, at den slags åbenhed er vigtig for oprettelsen af tillid og tillid er afgørende, for ofte er børnene bange for konsekvenserne af det, de fortæller. De er i et dilemma, fordi de gerne vil passe på deres forældre, og samtidig er det ofte dem, der svigter dem. På den måde er de splittede og har modsatrettede følelser. De har grundlæggende ikke tillid

til deres nærmeste voksne og deres liv er præget af uforudsigelighed.

Tillid opnås også ved at børnene fornemmer, at de voksne samarbejder. Derfor gør jeg meget ud af at snakke med og hilse på barnets omsorgspersoner og signalere overfor barnet, at vi sammen arbejder for barnets bedste.”

Hvad gør vi, hvis barnet ikke siger særlig meget?

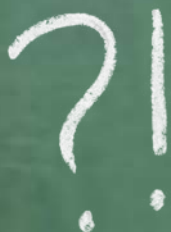
“Jeg respekterer, hvis barnet ikke vil sige så meget. Samtalerne kan være et ønske fra en lærer eller en far eller en mor, ikke nødvendigvis fra barnet selv. Måske er barnet slet ikke klar. Men jeg starter altid med at snakke om barnets stærke sider og om barnets ressourcer og får barnet til at tegne en tegning af det netværk, barnet har. Det er ofte nogle tegninger, vi arbejder med gennem alle samtalerne. Det giver barnet et klart billede af dets plads i verden, og det kan være med til, at barnet sætter ord på de ting, der er gode i barnets liv, men også de ting der er svære. Jeg gør meget ud af at lade barnet vide, at det er vigtigt at tale om de gode ting, men også om de svære ting.

Nogle gange fornemmer jeg, at barnet trækker sig, så siger jeg: “Jeg kan se, at det er svært. Det er ok. Det er dig, der bestemmer, hvad vi snakker om”. Og så kan det være, at vi bruger resten af tiden på at tegne sammen. Så snakker vi måske lidt mere næste gang. Jeg rummer, hvis barnet ikke vil sige noget.” ■

Sara Abelsen er forkvinde for socialrådgiverforeningen NIISIP og har mange års erfaring med samtaler med børn. Sara Abelsen er derudover professionsfaglærer og kursuskoordinator hos Ilisimatusarfik, Afdeling for sociale forhold.

8 gode råd til bedre børnesamtaler

1. Snak med barnets netværk og indhent informationer om barnet inden samtalen med barnet. Det er vigtigt for at få en dyb forståelse af barnets problemstillinger.

2. Vær åben og ærlig overfor barnet. Fortæl hvordan samtalerne forgår, og hvad der skal ske, og hvad der er formålet med samtalen.

3. Sørg altid for at samtalen foregår i et rum, hvor man ikke risikerer, at en telefon ringer, eller at nogen kommer ind og forstyrrer.

4. Snak med og hils på barnets omsorgspersoner og signalér overfor barnet, at de voksne arbejder for barnets bedste.

5. Sørg for både at tale om de gode og de svære ting i barnets liv.

6. Tal med barnet om dét, barnet har lyst til at tale om. Det er en måde at respektere barnet og understøtte hans eller hendes behov.

7. Respektér hvis barnet ikke vil sige så meget. Samtalerne kan være et ønske fra en lærer eller en far eller en mor, ikke nødvendigvis fra barnet selv. Måske er barnet slet ikke klar.

8. Lav tegninger sammen med barnet, som illustrerer barnets plads i verden og hans eller hendes netværk. Det er samtaleredskaber, der hjælper barnet til åbne sig og italesætte de svære ting i livet.

